

KATSAUS

MARJATTA OKKO

Luokituksen tutkimuksen kehityskulkuja

Esitelmä 14. 5. 1983 Kiljavalla pidetyssä luokitusseminaarissa

Okko, Marjatta, Luokituksen tutkimuksen kehityskulkuja [Trends in classification research]. Kirjastotiede ja informatiikka, 2 (3): 79—84, 1983.

The trends and traditions in international classification research from Dewey and Cutter to the Augsburg conference arranged by FID/CR in 1982 are reviewed.

Address: Institute of Library and Information Science, University of Tampere, PB 607, SF-33101 Tampere 10.

On luontevaa ajatella, että luokituksen tutkimus on alkanut siitä työstä, joka on edeltänyt varhaisimpien luokitusjärjestelmien luomista. On aika lailla ehdonvallan asia, mistä luokitusjärjestelmästä luokitustutkimuksen katsotaan alkaneen. Tiedämme J. J. Brunetin kehittäneen kirjastollisen luokitusjärjestelmän (1806) lähtien liikkeelle Pariisin kirja-kauppioiden hyväksi havaitsemasta kirjojen ryhmittelystä. Samoihin aikoihin myös Martin Schrettinger pohti näitä kysymyksiä. Mielestäni nämä nimet edustavat edelläkävijöitä, joiden työllä ei vielä ollut jatkajia. Siksi olen valinnut lähtökohtani 1870-luvulta, josta alkaa yhtämittäinen luokitusta koskeva kehittäminen ja kirjoittelu.

Alkutaival

Vuosi 1876 oli luokitustutkimuksen alkusignaali. Silloin Melvil Dewey julkaisi kirjojenluokitusjärjestelmänsä asiansanahakemistoineen — *A classification and subject index for cataloging and arranging the books and pamphlets of a library*, myöhemmät painokset nimellä *Decimal classification and relative index* — ja Charles Ammi Cutter suurtyönsä *Rules for a printed dictionary catalogue*.

Dewey oli tuolloin 24-vuotias rämöpää-radiikaali, synteetikko, Cutter taas 40-vuotias varovasti etenevä analyttikko. Molemmat tähtäsivät sellaisten kirjastoluetteloiden luomiseen, joiden avulla kirjoja koskevaa tietoa voitaisiin hakea käyttämällä monia eri lähestymistapoja. Dewey yhdisti tähän myös kirjojen järjestämisen, jolloin lähestymistavaksi tuli myös suoramaku valmiiksi ryhmitelystä kokoelmasta.

Luokitusjärjestelmien tutkimus virisi näiden kahden työn pohjalta. Cutterin hänen oma tutkimustyönsä johti luomaan *Expansive classification* -nimellä tunnetun järjestelmän, joka tuli julkisuuteen 1892—93. Deweyn ja Cutterin luokitusjärjestelmistä tuli tutkimuksen kohde ja samalla myös tutkimuksen metodinen väline. Niinpä *Library of Congress Classification* (1900), joka laadittiin valtavan suuren kokoelman kirjojen järjestämisen apuneuvoksi, on Cutterin järjestelmän sovellus. Ekspansion tarve on tuollaisessa kokoelmassa suuri ja sen LC-järjestelmä saavuttaa hylkäämällä tiedonalojen hierarkisten suhteiden idean kirjoja ryhmitettäessä.

Alkuvuodeksi ehdottamani ajankohta on myös sikäli kiintoisa, että siitä löytyy eräs paralleeli omaan aikaamme tietokantojen liittymis- ja käyttömaksuineen. Tarkoiton

sitä, että Dewey muodosti järjestelmänsä leviättämistä varten kaupallisen yhtiön ja vaurastui kovasti. Aikanaan Deweyn toimintatapa herätti paljonkin keskustelua, koska kirjastonkäytön maksuttomuuden periaate oli vast'ikään lyönyt itsensä läpi. Tietysti osoittaa melkoista kaksinaismoraalia se, että arvostelijat olisivat sallineet myyntivoiton koituvan jonkin kirjaston tai järjestön hyväksi sen sijaan, että Dewey keräsi tuoton omaan pussiinsa. Tosiasiassa Dewey käytti myyntivoiton järjestelmän edelleen kehittämiseen ja rakensi sitä varten organisaation.

Tieteiden eriytyminen ja universaalibibliografian idea

1800-luvun viimeiset vuosikymmenet olivat tieteiden eriytymisen aikaa. Vanha humboldtilainen yliopistoperinne alkoi murentua. Yliopistot alkoivat saada rinnalleen erikoistuneita korkeakouluja kuten teknillisiä, lääketieteellisiä ja kauppatieteellisiä korkeakouluja. Alkoi myös syntyä tutkimuslaitoksia valtiollisen toiminnan tarpeisiin — tilastokeskukset ja kartoituslaitokset ovat tyyppiesimerkkejä — ja aineellisten resurssien käytön tehostamiseksi esimerkkeinä maataloudelliset, ilmatieteelliset ja geologiset tutkimuslaitokset. Samalla tieteeseen ilmaantui uudenlaisia toimijoita. Humboldttilaisen yliopiston tiedemies-opettajan rinnalle tulivat käytännön toimialojen tiedeperustasta vastaavat uudenlaiset korkeakouluopettajat ja tutkimusta ammattinaan harjoittavat tutkijat.

Tämä kaikki heijastui myös tieteelliseen julkaisuutoimintaan sekä sen määrän kasvun nopeutumisenä että sen rakenteen hajoamisena. Erityisesti eksakteissa luonnontieteissä ja niitä soveltavissa tieteissä raportointi alkoi atomisoitua ja sen mukana myös teoksen ja kirjan käsitteet eriytyä. Bibliografinen toiminta paisui; erityisesti alkoi syntyä tieteenalakohtaisia bibliografioita näiden alojen tiedemiesten ja tutkijoiden toimesta. Samalla kävi ilmeiseksi tarve yhteisten menettelytapojen luomiseksi. Vanhat universaalit — humboldtilaiset — rakenteet olivat pirstoutumassa monin tavoin ja ehkä juuri siksi heräsi ajatus pitää hajoavat struktuurit koossa universaalibibliografian avulla.

Myös Deweyn ja Cutterin järjestelmät liittyvät selvästi universaalisuuden vaatimusten nousuun, mutta kirjojenluokitusjärjestelminä ne eivät kuitenkaan tyydyttäneet tieteellisen julkaisuutoiminnan rakennemuutoksesta syntyneitä bibliografisia tarpeita.

Vuonna 1895 kutsuttiin Brysseliin koolle kansainvälinen bibliografinen konferenssi. Siihen osallistui niin tiede- kuin kirjastomiehiä. Konferenssi päättyi esittämään päätöslauselman, jossa painokkaasti tuotiin esiin miten välttämätöntä on saada aikaan universaalinen tieteellinen bibliografia ja esitettiin perustettavaksi erityinen instituutti hanketta hoitamaan. Kuten tunnettua perustettiin kansainvälinen bibliografinen instituutti Brysseliin. Sen johtoon tuli Henri Lafontaine apunaan Paul Otlet ja universaalibibliografian järjestämiseksi he loivat UDK-järjestelmän — *Universal decimal classification* — jonka ensimmäinen painos ilmestyi 1905. Sen perustana oli Deweyn järjestelmä.

Kaikkissa luokituksen oppikirjoissa muistetaan mainita, että Belgian valtio tuki hanketta rahallisesti. Miksi? Miksi ihmeessä juuri Belgian valtio kävi rahoittamaan yhden ja yhtenäisen, kansainvälisen universaalibibliografian toteuttamista? Vaikka elettiinkin »la belle epoque» -aikaa, ei se yksinään selitä, miksi jokin valtio lähtisi tukemaan valtion itsensä kannalta jokseenkin irratiionalista hanketta.

Hypoteesini on, että se tapahtui hallitsijan oikusta. Belgian vauraus perustui tuolloin Leopold II:n perheyhtiön tapaan hoitamaan siirtomaaherruuteen Kongossa. Kuningashuoneen ja valtion raha-asiat kutoutuivat toinen toisiinsa ja vaurautta riitti kummallekin. Kautta historian ovat ruhtinaitten oikut syntyneet jonkun muun henkilön vaikutuksesta ja voidaan otaksua, että Leopold kuin hyvä haltija ikään kävi rahoittamaan tunnetun passifistin, työoikeuden professorin ja senaattorin Henri Lafontainen unelmaa kansainvälisestä, kaikki rajat ylittävästä, yhteistyönä tuotettavasta tieteen universaalibibliografiasta. Vuoden 1895 konferenssi oli antanut aatteelle täyden tukensa. Lafontaine ei ollut unelmineen yksin. Näin on nähdäkseen mahdollista, että 90 vuotta sitten yhdistyivät unelma kaikki rajat ylittävästä tieteellisen tiedon välityksestä ja Leopold II:n kovin ottein harjoittama Kongon siirtomaariisto, josta varoja riitti unelmien toteuttamiseen. Syntyi kansainvälinen bibliografinen instituutti. Sen raunioille muodostettiin 1936 FID.

Senaattori Lafontaine oli sosialistipuolueen jäsen ja juuri sosialismiin liittyy syvästi myös kansainvälisyys yhtenä aate-elementtinä. Lafontainen unelma universaalibibliografiasta on nähtävä myös tätä taustaa vasten. Se liittyy kiinteästi hänen toimintaansa kansainvälisen työoikeuden ja kansainväli-

sen rauhanliikkeen edistämiseksi. — On kuitenkin hämmentävää huomata, miten vuosisatamme alussa syvältä Afrikan sydänalueelta otettu kaakao, kulta ja kupari mahdollistivat jalojen aatteiden ja jalojen tavoitteiden puolesta toimimisen. Mihin on tultu? Vuosisatamme alun unelmien sijasta kaipaamme vuosisadan lopulla — toivoa.

Eräs UDK-järjestelmän syntyyn liittyvä asia, joka usein unohdetaan erityisesti ranskankieltä käyttämättömien keskuudessa, on Paul Otlet'n työ luokitustutkijana. Eivät UDK:n suhdemerkit ja aputaulukot itsestään syntyneet, vaan niiden takana on paljon syvällistä ajattelua ja luovaa tutkijan työtä. Uudempi tutkimus on paljastanut monia UDK-järjestelmän heikkouksia, mutta perusoivallusta, kuvata uusia lähestymistapoja ja jopa uusia asioita suhdemerkkien avulla ei ole asetettu kyseenalaiseksi. Päin vastoin! Ajatellaan tiedonhaussa edelleenkin asiain välisiä suhteita eikä tämä muuksi muutu käytettäessä Boolean algebran yms. käsitteitä. Jälkimmäisiä tarvitaan, jotta bitit kulkisivat piuhossa tarkoitetulla tavalla. Otlet'n luoma UDK-struktuuri on edelleenkin merkittävä jäsentämisen väline. Struktuurilla tarkoitan sitä ylempää abstraktion tasoa, johon järjestelmä perustuu, en asioiden ja tosioiden nimiä ja notaatioita.

Luokitustutkimuksen traditiot syntyvät

Kuluvan vuosisadan alkupuoliskon monet luokitustutkijat jatkoivat Otlet'n viitoittamalla tiellä. Shiyali Ramamrita Ranganathan, niin itsenäinen luokitusteoreetikko kuin hän olikin, on nähtävä Otlet'n ajattelutyön jatkajana. Ranganathanin ajattelussa luokitettava sisältösubstantssi eriytyy faaseiksi, faseteiksi ja niiden välisiksi sidoksiksi. *Colon classification* -järjestelmässä (1933) nämä käsitteet on »kirjoitettu ulos». Fasettikäsitteelle on ilmaantunut monta soveltajaa ja indeksointia on pidettävä sen suorana perillisenä. Sen sijaan Ranganathanin kehittelemä fasettien ja faasien välisten sidosten upeasti oivallettu analyysi on trivialisoitu indeksitermien rooleiksi, jotka sittemmin on hylätty. Trivialisointi on saanut palkkansa, mutta Ranganathanin sidosanalyysi odottaa työn jatkajaa.

Saksalaisen luokitustutkimuksen johtava hahmo 1930-luvulla oli Hans Trebst. Hän päätyi samantapaiseen analyttis-synteettiseen luokitusratkaisuun kuin Ranganathan. Trebstin perintö on jäänyt vähälle viljelylle,

mutta Itä-Saksassa näyttää olevan heräämässä eräänlainen Trebst-renessanssi.

Henry Evelyn Bliss valitsi toisenlaisen lähestymistavan. Hänen otettaan voi tämän päivän termein kutsua tieteen tutkimukselliseksi. Bliss tarttui luokitusongelmaan lähtien tiedon syntytavasta yhteisössään ja näiden yhteisöjen tavasta jäsentää tietoa itsestään. Hänen päätyönsä *The organization of knowledge and the system of sciences* vuodelta 1929 on yhä tämän jäsentämistavan merkki-teos. Bliss toi vahvasti esiin ajatuksen, että kirjastollinen luokitus on nimenomaan tiedon luokitusta.

Tämän päivän luokitustutkijoista Ingetraut Dahlberg Saksassa on ehkä selvimmin sitoutunut juuri tiedon luokitukseen. Hänen kuten D. J. Foskettin töissä nousee selkeästi esiin todellisuuden epistemologisten, tietoteoreettisten ongelmien pohdinta ja näiden ongelmien vaikutus luokituksiin. Myös Jesse Sheran monet työt liittyvät näihin kysymyksiin.

Foskett jatkaa blissiläistä ajattelua siinä mielessä, että hän painottaa miten luokittaessa on otettava huomioon todellisuus sellaisena kuin kirjoittajat sen teoksissaan kuvaavat. Tehtävänä ei ole luokitaa kirjoituksia luokitajan oman todellisuuskuvan vaan kirjoittajan tarkoittaman todellisuuskuvan mukaisesti. Miten siinä vajavaisuuksinemme, subjekteina pystymme, on ongelma sinänsä. Kuitenkin näin nähtynä luokituksen keskeiseksi kysymykseksi nousee ongelma miten järjestää todellisuutta vastaavia käsitteitä. Koska maailma — universumi — on päättymätön, infiniittinen, ymmärryksemme on aina osittainen ja muutoksille altis. Siksi meidän luokitusjärjestelmien käyttäjinä tulee olla valmiita muuttamaan niitä, hahmottamaan niiden osia tai kokonaisuuksia uudestaan sitä mukaa kuin tieto lisääntyy aiempaa tietoa muuttaen.

Palaan vielä Blissiin. Myös hän päätyi syntetisoimaan luokitusteoreettiset pohdintansa ja teoreettiset tuloksensa luokitusjärjestelmäksi: *Bibliographic classification* (1935). Sitä tarkastellessa käy selväksi, että lähtökohtansa Bliss on hakenut pikemminkin Cutterin tavasta nähdä luokitettava substanssi ja sen laajenevat sisältöalueet kuin deweyläisestä tehokkaan järjestämisen arvosta. Tässä tulee etsimättä mieleen myös B. M. Kedrovin luokitusfilosofinen ote. Myös hänen tiedon luomista ja sen yhteiskunnallista käyttöä koskevat teoreettiset työnsä lähtevät itse tiedosta. Hänen työnsä ovat

kannattaneet neuvostoliittolaisen kirjastollis-bibliografisen luokituksen, *BBK:n* (1968) rakentamista.

Kedrovin ja *BBK:n* myötä olen tullut vuosisatamme jälkipuoliskolle ja silloin on syytä nostaa esiin se monitahoinen tutkimustyö, jota brittiläinen luokitustutkijain ryhmä (ns. *BCRG*) on harjoittanut. Molempien Foskettien, *D. J:n* ja *A. J:n*, *B. Vickeryn* ja muiden työt lienevät meillä tuttuja jo siksi, että niitä on käytetty tenttikirjoina. *Keith Davisonin Theory of classification*, joka myös kuuluu brittiryhmän tuloksiin, on jäänyt suurempien nimien varjoon.

Hajaannusta ja haparointia

Kansainvälistä yhteistyötä luokitustutkimuksen alueella on harjoittanut vain *FID Classification Research* -komissionsa toimesta, joka on keskuudessaan paneutunut luokitustutkimuksen kysymyksiin ja järjestänyt neljä kansainvälistä konferenssia. Niiden tarkastelu paljastaa uudemman luokitustutkimuksen virtauksia.

Ensimmäinen luokitustutkijain konferenssi pidettiin 1957 Dorkingissa Englannissa ja *BCRG:n* jäsenten panos oli siinä huomattavan suuri. V. 1951 oli *Mortimer Taube U.S.A:ssa* julkaissut *Uniterm* -järjestelmänsä ja 1950-luvulla virisi keskustelu mekaanisten, koneellisten menetelmien käyttömahdollisuuksista tiedon tallennuksessa ja haussa. Käynnistyi huikea teoreettisen näkökulman avartuminen ja se murtautui esiin Dorkingissa. Kehittämällä *Tauben* unitermeistä uusia tesaarus-sanastoja ja antamalla lajittelukoneiden selata esiin viitteet moni arveli viisasten kiven löytyneen. Dorkingissa myös *Ranganathanin* kaksoispisteluoituksen perusidea, fasettiluokitus, koki uuden tulemisen. Mielet olivat luottavaisia.

Seuraava kokous pidettiin Helsingørissä Tanskassa 1964. Jälkeenpäin on helppoa olla viisas ja todeta, että uudet ideat olivat valanneet mielet niin, että *FID:n* lapsi, *UDK-järjestelmä* oli jäämässä ellei huutolaislapsen niin ainakin lapsipuolen asemaan. Se näytti vedenpaisumuksen aikaiselta ja niinpä moni oli valmis esittämään koko *UDK:n* kehittämistyön lopettamista. Indeksointi oli ilmestynyt areenalle.

Keskustelun aallot lainehtivat korkeina ja lopulta *UDK-järjestelmän* kohtalo vietii *FID:n* counciliin puitavaksi. Council päätti jatkaa *UDK-työtä* perusteena se tosiasia, että niin lukuisat kirjastot käyttävät tätä jär-

jestelmää, ettei *FID* voi eikä saa jättää niitä siihen pulaan, mikä syntyisi kun kokoelma on järjestetty kuolleen järjestelmän avulla eikä kiistattomasti parempaa vaihtoehtoa ole tarjona. Council osoitti hyvää arvostelukykyä toteamalla, ettei järjestelmän kehittämistyötä ole syytä lopettaa siksi, että siihen kohdistuu epäilyksiä; epäilyt tulee käyttää luovasti kehittämiseen. Mutta jotain unohtui, nimittäin aineelliset voimavarat.

BCRG vastasi *FID:n* councilin antamaan haasteeseen kehittämällä mm. integratiivisten tasojen idean ja tesaurofasetin käsitteen, joiden avulla *UDK:n* käyttökelpoisuutta voitaisiin parantaa. Mutta Kongon kaakaon, kullan ja kuparin tilalle ei ole löytynyt kunniallisia eikä kunniaattomia resursseja.

Luokitustutkimuksen komissio sai siis näpeilleen ja niinpä kului 11 vuotta ennenkuin se aktivoitui pitämään kolmannen konferenssin Bombayssa Intiassa 1975. Siellä luokitukselta keskusteltiin vielä nimenomaan kirjastojen ja dokumentaation kannalta, mutta esitelmissä tuotiin esiin muilta tieteiltä lainaamisen ajatuksia. Puhuttiin interdisiplinaarisesta luokitustutkimuksesta, johon osallistuivat sekä kirjastotieteen ja informatiikan edustajat että niiden tieteiden edustajat, joiden viitekehyksistä käsin avautuisi uusia tarkastelutapoja, ja myös niiden tieteiden edustajia, joiden luokitusongelmista kulloinkin olisi kyse. Koska luokitus ja indeksointikin aina ovat kompromissien tekoa, arveltiin, että pidettäessä tietojen käyttöön saamista keskiössä kompromissien perusteet olisivat löydettävissä tieteenalojen sisäisten luokitusten, julkaisemisrakenteiden ja uusintavan käytön analyysin pohjalta. Näitä kysymyksiä selvittäisivät ao. alojen tuntijat, kun taas itse kompromissirakenteen kehittäminen olisi luokitustutkijain työtä. Luokitustutkimus näytti olevan liukumassa puheeksi luokitustutkimuksesta, jolla toki on sijansa ajatustottumusten tuuletajana.

Taksilogia — luokitustutkimus yksyksissä?

Bombayn kokouksen jälkeisiä julkaisuja silmätessä huomaa miten luokitustutkimusta on ruvettu pitämään ei inter- vaan transdisiplinaarisena, usealle tieteenalalle ulottuvana tutkimusalana. *FID:n* luokitustutkimuksen komission sisäpiirissä näyttää ajatellun niinkin, että transdisiplinaarisen luonteensa vuoksi luokitustutkimus olisi itsenäinen tiede, luokitustiede, jolle on ehdotettu omaa nimeäkin: Taksilogia.

Jos taksonomia on systematiikkaa, niin ilmeisesti taksilogia on systematiikan tutkimusta ja se kuuluisi samaan filosofian lohkoon kuin tietoteoria ja logiikka. Oireellista tässä on luokitustutkimuksen irrottaminen ihmisten tiedonsaantia edistävästä tallentamisesta ja hausta. Tämän ajatuskulun mukaan niihin sovellettaisiin korkeammalla abstraktion tasolla saavutettuja teoreettisia tuloksia.

Bombayn kokouksen jälkeen tesauruskonstruktion kehittäminen on noussut keskeiselle sijalle. Pyrkimyksenä on ollut löytää ja kiinteyttää erityinen luokitusjärjestelmien ja tesaurusten luomista tukeva metodologia. Paljon työtä on myös tehty tesaurusten kehittämiselle välttämättömien tietokoneohjelmapakettien luomiseksi.

Käsitys teknisten mahdollisuuksien rajoittamuksesta näyttää synnyttäneen ajatuksen tesaurusten integroimisesta, mikä merkitsee, että useita eri alojen tesauruksia ja luokitusjärjestelmiä koottaisiin yhteen jonkinlaiseksi ylitեսauruskeksi, jonka avulla voitaisiin välttää siirtymä järjestelmästä toiseen ja tietokannasta toiseen. Tämä ylitեսaurus auttaisi luokitusjärjestelmien ja tesaurusten vastaavuusien määrittelyssä. Vihdoin voitaisiin edetä tilanteeseen, jossa luokittamisen teot ja järjestelmiä koskeva ajattelu yhtä aikaa johtaisivat synteisiin ja universaalisuuteen.

Uhkaavasti näyttää siltä, että on ruvettu etenemään lähtien teknisten mahdollisuuksien nykyisistä ja tulevista näkymistä ja alistaiseksi on jäänyt tarve saada aikaan luokituskysymyksille ajatuksellisesti jäsenneityjä kehityslinjoja. Ingetraut Dahlbergin töissä kuitenkin tulee vastaan tuo jäsentäminen. Hänen mukaansa on olemassa kahdenlaista todellisuutta; niistä toinen liittyy olevan tasoihin ja toinen olevan määrittelyyn. Vastaavasti käsitteet muodostuvat kahdesta peruskategoriasta, olevan ominaispiirteistä ja muodon ominaispiirteistä. Näistä lähtökohdista Dahlberg on keskittynyt viime aikoina pohtimaan tiedonalojen universaalisen luokituksen mahdollisuuksia ja soveltamista siihen luokittamiseen, mistä kirjasto- ja informaatiopalvelutyössä on kysymys.

FID:n luokitustutkimuksen komissio ei asettanut kyseenalaiseksi teknisten mahdollisuuksien kautta etenemisen strategiaa, mutta tietty dahlbergmainen kannanotto sisältyi sen Augsburgiin 1982 koolle kutsunan neljännen kokouksen teemojen määrittelyyn:

— käsitejärjestelmien, luokitusjärjestelmien ja indeksikielten uusi ymmärtäminen;

— uusi lähestymistapa käsitteiden ja asioiden sisältämän tiedon universaaliseksi järjestämiseksi;

— universaalisten järjestelmien käyttäjille asettamat uudet vaatimukset.

Kovinpa Augsburgissa perättiin uutta. Ehkä on hyvä, että rakennetaan konferenssi kärjistämällä teemoja, mutta minun on tunnettava olevani sillä tavoin konservatiivinen, että minua vaivaa konferoiminen tunnistamattomista mahdollisuuksista. Käyhän se aivoriihestä, mutta miksi perätä uutta ymmärtämistä kun ymmärtämisen syventämissäkin on vielä paljon kyntämätöntä sarkaa!

Augsburgin luokitustutkimuksen konferenssi saattoi julkisuuteen suosituksen luokituksen tutkimus- ja kehittämishohjelmaksi (Int. Classif. 9/1982, No. 3, s. 155—156). Se alkaa joukolla metodologisia suosituksia, joista ensimmäinen ryhmä on otsikoitu Luokitus tieteenä. Otsikko viittaa luokitustieteeseen, taksilogian itseanalyyysiin, mutta luetellut asiat ovatkin luettelot tärkeiksi katsottuista tutkimusteemoista:

— Semantiikan, systeemiteorian ja muiden abstraktien teorioiden ja periaatteiden soveltaminen tiedon organisaation tutkimukseen;

— käsitteiden välisten suhteiden sekä käsitteiden ja luonnollisten kielten universaalien yhteyksien tutkimus;

— luokitusjärjestelmissä ja tesauruksissa käytettyjen geneeristen, partitiivisten, vastakohtaisten ja toiminnallisten suhteiden tutkimus sekä niissä sovellettujen kielioppien tutkimus;

— käsiteanalyyysissa käytettävien mittaus- ja teknikkoiden tutkimus ja kehittäminen;

— sellaisten käsiteryvästen skientometrinen tunnistaminen, jotka merkitsevät tähän asti tiedostamatta jäänyttä tiedon järjestymistä.

Luokitus tieteenä on tämän mukaan tiedonorganisaatiota palvelevaa käsiteanalyyysia.

Luokitus universaalina/transkulttuurisena tutkimusalana -otsikoitu suositus viittaa eri kulttuureissa merkityksettömien luokkien ja käsitteiden osoittamiseen. Tämä ongelmahan tunnetaan erityisesti yhteiskuntafilosofian ja uskonnon luokitusjärjestelmistä. Käsittääkseen tämä olisi hyvinkin antoisa tutkimusalue tiedon muodostumisen ja käytön kulttuuristen erojen ja rajoitusten ymmärtämiseksi. Siksi yllätyin, kun suositus kehoittikin tutkimaan miten luokituksen yleisten periaatteiden

avulla parannetaan manuaalisten ja tietokonepohjaisten hakujärjestelmien tehokkuutta.

Luokitus trans- ja interdisiplinaarisena tutkimusalana ilmenee otsikoksi, jonka alla luokitus käsitetään kaikkien tieteiden kattotieteeksi. Luettuaan mitä tehtäviä tälle kattotieteelle katsotaan kuuluvan lukija jää aprikoimaan, eikö Augsburgiin kokoontunut luokitustutkijain joukko — 110 henkeä — ole koskaan kuullut tieteentutkimuksesta.

Lienen kovin epäluuloinen, kun arvelen että tämän suositusryhmän takaa paistaa ajatus, että tieteiden pitäisi tuottaa luokituskelpoisia käsitteitä ja nimeklatuureja ja että luokituskelpoisuudesta päättäisivät — luokitajat ja indeksoijat. Tältä kannalta katsottuna luokitustiede on harhaa, mikä ei suinkaan sulje pois sitä, että luokitukseen sinänsä kohdistuva tieteellinen tutkimus voi olla hedelmällistä tietoa myös kirjasto- ja informaatiopalvelujärjestelmien käyttäjille.

Lopuksi

Tarkasteltaessa luokitustutkimuksen kehitystä alkuvaiheista nykyaikaan asti piirtyy esiin kaari universaalibibliografiasta univer-

saalitesaurukseen. Universaalibibliografia oli reaktio tieteellisen toiminnan eriytymiseen ja sen tulosten raportoinnin pirstoutumiseen. Universaalitesaurus, joka makrotasolla koostaa alatesaurukset ja luokitukset tiedonportaisiksi, näyttää olevan reaktio tieteellisen toiminnan integroitumispyrkimyksiin ja hakujärjestelmien pirstoutumiseen.

Augsburgin kokouksen suosituksista paljastuu mielestäni hälyttävä pyrkimys irrallistaa luokitustutkimus alkuperäisistä yhteyksistä. En näet pidä uskottavana, että luokitustutkimus pitkään on hedelmällistä ilman kytkentää ihmisten tiedontarpeisiin ja niiden tyydyttämiseen. Luokituksen avulla tietenkin jokainen tiede jäsentää omaa käsittevälineistöään, näin myös kirjastotiede ja informatiikka, mutta tämän tieteenalan käytännön sovelluksissa luokituksen tehtävänä on järjestää tietoa, jotta tieto saataisiin uusintavaan käyttöön. Tämän sivistystä ja kulttuuria palvelevan tehtävän luokitustutkimuksen klassikot ja johtavat nykytutkijat ovat hyväksyneet arvopäämääränä ja olleet siten tuomassa Lafontainen henkilössä kiteytynyttä universaalibibliografian perintöä meidän päiviimme saakka. Luokitustutkimukselle kuuluu viedä tuota perintöä eteenpäin.